LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE
Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
9.3.2022

Helsingin nuorisopalvelut vastaa kaupungissa nuorisotyöstä ja nuorisopolitiikasta. Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden vuoden 2022 tulosbudjetti on toimintatuotoissa 3,8 miljoonaa, toimintakulut ovat 34,1 miljoonaa ja toimintakate 30,2 miljoonaa. Tulosbudjetissa on toiminnantuotoissa arvioitu, että valtiolta tullaan saamaan avustuksina noin 3,1 miljoonaa nuorisotyöhön. Helsingissä toteutettavan nuorisotyön perussuunnitelman (NUPS) mukaisesti nuorisotyö pyrkii vahvistamaan nuorten toimijuutta ja hyvinvointia. Työtä kohdistetaan niin, että nuorisotyötä tehdään enemmän siellä ja niiden kanssa, jotka nuorisotyötä enemmän tarvitsevat. Nuorisopalvelut seuraavat erilaisin mittarein toiminnan volyymia sekä esimerkiksi kohdennetun nuorisotyön kohteena olevien nuorten määrää. Palvelujen vaikuttavuuden mittaamista kehitetään osana tiedolla johtamista toimialalla. Nuorisopalvelukokonaisuuden toiminta on osa Helsingin nuorten palveluiden kokonaisuutta. Nuorisopalvelut osallistuu aktiivisesti tämän palveluketjun kehittämiseen. Nuorisotyö ei ole sosiaalityötä, mutta nuorisotyö voi ohjata esimerkiksi sosiaalityön piiriin.

Noin joka kolmas helsinkiläinen on alle 30-vuotias ja heistä vajaa puolet on alle 18-vuotiaita. Suomen 25–29-vuotiaista lähes joka viides asuu Helsingissä. Kouluterveyskyselyn 2021 tulokset kertoivat, että suurin osa helsinkiläislapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä ja he kokevat terveytensä hyväksi. Pääosin helsinkiläiset lapset ja nuoret pitävät koulun käymisestä ja opiskelusta sekä viihtyvät hyvin kouluympäristössä. Suurimmalla osalla lapsista ja nuorista on myös jokin viikottainen harrastus. Silti tyytyväisyys elämään, koettu terveys ja koulunkäynnistä tai opiskeluista pitäminen ovat heikentyneet viime vuosien aikana. Esimerkiksi nuorten mielenterveysongelmat ovat vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan kärjistyneet korona-aikana, erityisesti tytöillä. Samoin nuorten kokema yksinäisyys on yleistynyt selkeästi viime vuosien aikana. Noin joka viides nuori kokee yksinäisyyttä usein. Tiedetään myös, että helsinkiläisillä lapsilla ja nuorilla on suhteutettuna koko maahan enemmän haasteita mielen hyvinvoinnin kanssa, kuin muualla Suomessa.

Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla on huomioitava myös ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus ikäluokasta, joka tulee lähiaikoina kasvamaan selvästi. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuorten elävät muita useammin pienituloisissa perheissä. Heikko asema näkyy myös siirryttäessä peruskoulusta eteenpäin. Kuitenkin toinen sukupolvi jatkaa useammin toiselle asteelle, suorittaen tutkinnon. Maahanmuuttajataustaisten nuorten haasteet opiskelussa eivät välttämättä johdu vain sosioekonomisesta taustasta, vaan selittäjänä voi olla myös koettu ulkopuolisuus. Ulkomaalaistaustaisten koettu terveydentila on useammin keskinkertainen tai heikompi. Myös liikkuminen on polarisoitunut vähän tai runsaasti liikkuviin. Ulkomaalaistaustaisilla esiintyy haasteita sosiaalisissa suhteissa, kuten ystävien puutetta ja keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Koulukiusaamisen kohteena oleminen on yleistä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten syrjäytymisvaaraa voi siis selittää ulkopuolisuuden kokemus, joka syntyy yhteisön ulkopuolelle jättämisestä.

Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin, osa on siis haavoittuvassa asemassa. Helsingissä näkyy myös erityisesti alueellisia eroja hyvinvoinnissa. Ongelmat kasautuvat osittain samoille lapsille ja nuorille sekä asuinalueille. Alueiden väliset erot ovat kasvaneet ja lisäksi ne ovat melko pysyviä. Korona-ajalla on ollut kielteisiä vaikutuksia muun muassa harrastamiseen, yksinäisyyteen ja nuorten työllisyyteen. Nuorisotyöttömyys on kasvanut pandemian aikana voimakkaasti, ja pandemian aikana koettu työttömyys voi vaikuttaa myös nuoren hyvinvointiin tulevaisuudessa. Nuorten kokema osallisuus Helsingissä on keskimäärin vahvaa, mutta osallisuus vaihtelee alueellisesti. Hyvinvoinnin edistämisessä sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä on oleellista, että edistetään nuorten kokemusta johonkin kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta. Harrastuksilla ja hyvällä vapaa-ajalla tuetaan nuorten osallisuutta ja merkityksellistä elämää.

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE
Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
9.3.2022

Helsingin kaupunginvaltuusto myönsi 19.1.2022 päätöksessään kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 8 miljoonaa euroa koronatoipumismäärärahaa. Näistä osa kohdistetaan suoraan lasten ja nuorten hyvinvointivajeen korjaamiseen, painopisteinä esimerkiksi nuorten yksinäisyyden vähentäminen. Helsinki toteuttaa laajan nuorten exit-ohjelman, jossa nuorisotyöllä on keskeinen rooli. Helsingissä vahvistetaan myös koulunuorisotyötä, jota on toteutettu jo eri alueilla. Nuorten hyvinvointiin panostetaan myös kaupunkiyhteisin toimenpitein sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin HYTE-johtamisrakenteella.

Opetuksella näyttää olevan koronakriisistä toipumiseen korjaava vaikutus. Perusopetuksessa on syksyllä 2021 tehty koulun hyvinvointiprofiili ja toisella asteella hyvinvointikysely. Molemmat osoittavat, että lasten ja nuorten hyvinvoinnissa on tapahtunut muutoksia parempaan. Näyttää siltä, että lähiopetuksessa oleminen parantaa hyvinvointia. Perusasteen koulutuksen varaan jääminen on yhteydessä syrjäytymiseen, vaikka kaikki perusasteen varassa olevat eivät olekaan syrjäytyneitä. Pidemmän ajan syrjäytymiskehitystä ajatellen on kuitenkin hyvä uutinen, että oppivelvollisuuden laajentuminen näyttäisi sitovan nuoria aiempaa paremmin kouluun. Tähän liittyen toimiva toimintamalli on myös TUVA-opetus, johon on koottu aiemmat kymppiluokat ja valmentava opetus. Syrjäytymisen ehkäisyssä yksi keskeinen osa onkin kouluyhteisöön kiinnittyminen. Helsinki on mukana OKM:n hankkeessa, jossa kouluyhteistyön sitouttamista parannetaan. Tässä hankkeessa pyritään yhteisöön sitouttamisen ohessa myös vähentämään koulupoissaoloja ja kiusaamista sekä kehittämään oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Lisäksi Helsingissä kehitetään koulunuorisotyötä tavalla, jossa koulusta tehdään turvallisempaa ja yhteisöllisempää ympäristöä – siis kivempaa paikkaa. Tärkeää on esimerkiksi yksinäisyyden vähentäminen. Koulunuorisotyötä, kuten kouluvalmennusta ja arkiohjaamista, tapahtuu niin perusasteella kuin toisella asteella.

Helsinkiläinen nuorisotyö ehkäisee syrjäytymistä monimuotoisesti. Nuorisotyötä kuvataan yleensä ns. ennaltaehkäiseväksi palveluksi. Nuorisotyössä olennaista on tukea nuorten identiteettiä ja tarjota mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan. Nuorisopalvelut tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia nuorille hyvän ja turvallisen vapaa-ajan viettoon kaikille helsinkiläisille nuorille. Hyvä vapaa-aika voi olla monenlaista toimintaa; niin sanottua avointa nuorisotoimintaa esimerkiksi nuorisotaloissa, tai ohjattua harrastustoimintaa, riippuen nuorten toiveista ja tarpeista. Hyvä vapaa-aika ennaltaehkäisee syrjäytymisen riskiä. Osana Suomen harrastamisen mallia Helsingissä toteutetaan Helsingin harrastamisen mallia, jossa harrastusmahdollisuuksia tarjotaan kaikissa helsinkiläisissä kouluissa koulupäivän yhteydessä. Tarkoituksena on mahdollistaa kaikille lapsille ja nuorille harrastus. Taustalla on valtakunnallisissa ja paikallisissa tutkimuksissa tehty havainto, jonka mukaan noin 10 prosentilla lapsista ja nuorista ei ole harrastusta. Harrastusten tarjonnalla toivotaan myös syrjäytymisen ennaltaehkäisyä, ennen kaikkea harrastamattomien nuorten osalta.

Nuorisopalvelut edistää myös nuorten työllisyyttä esimerkiksi tarjoamalla kesäseteleitä sekä ensimmäisiä työkokemuksia.

Helsingin kaupunkistrategian mukaisesti kaupunki vahvistaa jalkautuvaa ja etsivää nuorisotyötä. Etsivää nuorisotyötä tekee Helsingissä 38 työntekijää ja osittain toimintaa avustaa Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Osa työstä tehdään hankintana järjestöjen kanssa. Koronatilanteessa ja nuorten levottomuuteen liittyvien ilmiöiden osalta Helsingissä on lisätty jalkautuvan nuorisotyön volyymia. Jalkautuva nuorisotyö kohtaa päivittäin tuen tarpeessa olevia nuoria, kuten sijoitettuja lastensuojelun asiakkaita ja muuten turvattomassa tilanteessa olevia alaikäisiä. Etsivä nuorisotyö on osa kohdennetumpaa nuorisotyötä, jossa painotetaan enemmän työtä niiden nuorten kanssa, joilla riski syrjäytyä on suurempi. Etsivä nuorisotyö tekee yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun, nuorten mielenterveyspalvelujen,

asumispalvelujen, työ- ja koulutuspalvelujen ja maahanmuuttopalvelujen kanssa. Työtä tehdään myös osittain Ohjaamo-toimintamallista käsin. Lisäksi ehkäisevä päihdetyö on siirretty nuorisopalveluiden toiminnan alle.

Helsingin nuorisotyössä yksi malli kustannustehokkuuteen on niin sanottu tarveperusteinen resursointi, eli PD-malli. Mallissa hyödynnetään kaupunkitutkimuksellisia tietoaineistoja osana alueellisen toiminnan suunnittelua ja resursointia. Indeksit kuvaavat sellaisia ilmiöitä, joihin voidaan nuorisotyöllisesti vastata. Taustalla on nimenomaan halu suunnata resursseja alueellisesti väestön ominaisuuksien sekä ajankohtaisten tarpeiden mukaan ja kohdentaa nuorisotyötä sellaisille alueille, joilla kysyntä ja tarve on suurta. Helsingissä kokonsa puolesta korostuukin alueelliset erot hyvinvoinnissa.

Helsinki kehittää jatkuvasti tiedolla johtamista. Tiedolla johtaminen tapahtuu monilla tasoilla; se perustuu substanssiosaamiseen, toimiviin raportointimalleihin ja järjestelmiin, jotka helpottavat esimerkiksi kustannusten osoittamista. Tiedolla johtaminen vaatii teknologiaa, jolla tuottaa dataa, ja osaamista datan hyödyntämisessä. Kunnat vastaavat operatiivisista palveluista, jolloin tiedon tulee olla käytössä välittömästi, ja toisaalta tarvitaan myös pitkäjänteiseen, strategiseen suunnitteluun tarvittavaa tietoa. Helsingin kokoisessa kaupungissa myös paikkatieto korostuu olennaisena osana tiedolla johtamista. Lausuntopyyntöä koskevan tutkimuksen strategiset kehittämiskohdat ovat Helsingille kannatettavia, ja niiden mukaista tiedolla johtamista on kehitetty jo aktiivisena osana koko kaupunkiorganisaation toimintaa. Vaikuttavuuden osoittamista kehitetään myös esimerkiksi pilottihankkein. Kuten lausuntopyyntöä koskevassa tutkimuksessa kuitenkin todetaan, on esimerkiksi nuorten syrjäytymisen kaltaisten, vaikeasti määriteltävien ilmiöiden mittaaminen haasteellista. Tässä mielessä on helpompi puhua esimerkiksi hyvinvointivaikutusten mittaamisen kehittämisestä.

Helsingille on tärkeää kuntalaisten osallisuus. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä on oleellista, että palveluja muotoillaan niiden kanssa, jotka palveluihin osallistuvat; siis nuorten. Nuoria kuulemalla ja nuorten kanssa työskentelemällä saadaan parempi ymmärrys, millaiset palvelut ovat nuorilähtöisiä ja tehokkaita. Yhteiskehittäminen nuorten kanssa varmistaa palveluiden laadullisen kehittämisen laajemman, rekisteriaineistoihin perustavan tietopohjan kanssa.

Kuntien nuorisotyö koostuu kunnallisista veroista, valtionosuuksista ja valtionavustuksista. Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle tulleessa tutkimuksessa on nostettu esiin kuntien toteuttamien nuorisotyöllisten hankkeiden sirpaleisuus. On huomattava, että osa kuntien toteuttamista hankkeista on rahoitettu valtionavustuksilla. Helsingin kaupunki katsoo, että nimenomaan valtionavustuksiin tulisi saada pitkäjänteisyyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi siirtyä monivuotisiin hankeavustuksiin. Samalla tulisi kokeilla kaksivaiheisia hakuja, joissa ensin lähetetään lyhyt ehdotus, jonka perusteella osa hakijoista valitaan jatkoon tekemään varsinainen hakemus. Malli vähentäisi kaikilta turhaa työtä, mahdollistaisi hakijoille paremman palautteen toiminnan kehittämiseen ja auttaisi toimijoita tekemään parempia hakemuksia, jotka johtavat yhä vaikuttavampiin hankkeisiin. Suomen harrastamisen malliin Helsingin kantana on, että valtionosuuteen vieminen ei ole paras ratkaisu, vaan mallina tulisi olla lasten määrään perustuva tarveperustainen valtionavustus.

Helsingissä on vahvaa kolmannen sektorin nuorisotyötä. Sote-järjestöjen ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevien järjestöjen työ on murroksessa; on ratkaistava, saavatko järjestöt jatkossa tukea kunnilta vai hyvinvointialueilta ja millä perustein. Järjestökentässä tapahtuu valintaa, ohjaavatko järjestöt toimintaansa vapaaseen kansalaistoimintaan vai ammattimaiseen palvelutuotantoon. Sote-uudistuksen osana tulee ratkaista kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäväjako kolmannen sektorin tukemisessa. Toiminnan luonne

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE
Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
9.3.2022

tulee ottaa huomioon järjestöjen rahoituksessa. Julkisen sektorin ja järjestöjen yhteisten, onnistuneiden toimintojen vakiinnuttamiseen tarvitaan yhteisiä instrumentteja. Lisäksi tulee varmentaa hyvinvointialueiden antama tuki kuntien lapsia ja nuoria koskevaan hyte-työhön ja järjestökoordinaatioon.

Mikko Vatka

Nuorisoasianjohtaja

Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala